

תורה" כלשונו: "ואינן דמשתדלין ברזי דאורייתא דאיהו אור דכתיב בה ותורה אור". ויש לומר שמטעם זה מנהג ישראל תורה להרבות אור בל"ג בעומר יומא דהילולא של הרשב"י, לרמוז שזכה לגלות בעולם תורת הנסתר שהיא בבחינת אור תורה. לכן דוקא רשב"י בעל הזוהר הקדוש שהאיר לישראל חלק הנסתר שבתורה, הנה הוא זכה על ידי אור תורתו לגרש את החשך וביטל שכחת התורה מישראל. [ועיין במאמר הבא שביארנו איך ביטל רשב"י שכחת התורה מישראל על ידי תורת הנסתר, שהיא בבחינת אור מקיף שמבריא את החיצונים].

ויש להוסיף תבלין על פי המבואר בשער הכונות לרבינו האריז"ל (דף ב ע"ג) וזה לשונו: "ונודע שאין השכחה מצויה אלא מחמת הקליפות, כי הזכירה היא מצד הקדושה בסוד ואין שכחה לפני כסא כבודך". והנה מבואר בדברי הרה"ק רבי חיים ויטאל זצ"ל (הקדמה לשער ההקדמות), שעיקר תכלית עסק התורה בחכמת הקבלה הוא לעקור הקוצים שהם החיצונים מכרם הקדושה, כלשונו: "ועיקר מגמתו בדיעה הזוהרית לבער קוצים מן הכרם, כי לכן נקראים העוסקים בחכמה הזאת מחצדי חקלא". מעתה מבואר היטב כי דוקא רשב"י שגילה פנימיות התורה שתכליתה לבער קוצים מן הכרם, הנה הוא זכה לבטל שכחת התורה שהיא מחמת הקליפות.

תורת הסוד נשמת התורה מתלבשת בתורת הנגלה

③ שלישי בקודש נראה לבאר מדוע דוקא רשב"י ביטל על ידי אור תורתו שכחת התורה מישראל, על פי מה שכתב הרה"ק רבי חיים ויטאל זצ"ל תלמיד האריז"ל (הקדמה לשער ההקדמות), כי חלק הנגלה שבתורה הוא בבחינת הגוף של התורה ואילו חלק הנסתר הוא בבחינת נשמת התורה, וכשם שהנשמה הפנימית מאירה את הגוף החיצוני כך חלק הנסתר שבתורה מאיר את חלק הנגלה שבתורה, כמבואר בזוהר הקדוש (פר' פנחס רמד:): "ורבנן דמתניתין ואמוראין כל תלמודא דלהון על רזין דאורייתא סדרו ליה". לפי זה כתב שם:

"ונמצא כי המשנה והש"ס הם הנקרא גופי תורה, והנה דבריהם כחלום בלי פתרון, ורזיה וסתריה הפנימים הנקרא נשמת התורה הם פתרון החלום הנפתר בהקיץ, בסוד"אני

ישנה ולבי ער; וכמו שאמרו חכמים ז"ל (סנהדרין כד.) במחשבים הושיבני כמתי עולם-זה תלמוד בבלי, אשר איננו מאיר אלא על ידי ספר הזוהר הם הם רזי תורה וסתריה אשר עליהם נאמר ותורה אור."

לפי האמור כתב שם עוד:

"ואמנם אל יאמר אדם אלכה לי ואעסוק בחכמת הקבלה מקודם שיעסוק בתורה במשנה ובתלמוד, כי כבר אמרו רבינו ז"ל אל יכנס אדם לפרדס אלא אם כן מילא כריסו בבשר ויין, והרי זה דומה לנשמה בלתי גוף שאין לה שכר ומעשה וחשבון, עד היותה מתקשרת בתוך הגוף בהיותה שלם מתוקן במצות התורה בתרי"ג מצוות. וכן בהיפוך בהיותו עוסק בחכמת המשנה והתלמוד בבלי, ולא יתן חלק גם אל סודות התורה וסתריה, כי הרי זה דומה לגוף היושב בחושך בלתי נשמת אדם נר ה' המאירה בתוכה, באופן שהגוף יבש בלתי שואף ממקור חיים".

והנה ידוע כי ככל שאדם זוכה לנשמה יותר גדולה כך מזדכך הגוף יותר, כי הנשמה הרוחנית מאירה את הגוף החומרי ומזככת אותו, כמו שמצינו אצל משה רבינו (שמות לד לה): "וראו בני ישראל את פני משה כי קרן עור פני משה", כי גופו הזדכך כל כך עד שמגודל האור לא היו יכולים ישראל להסתכל בפניו הקדושות. בא וראה מה שמצינו בגמרא (עירובין יג ב): "אמר רבי, האי דמחדדנא מחבראי, דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה, ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי, דכתיב (ישעיה ל כ) והיו עיניך רואות את מוריך". הרי מבואר כי רבי מאיר זיכך גופו באור גדול כל כך, עד שכל מי שהסתכל עליו זכה להשגות התורה.

מעתה יש לומר, כי כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה ראו ברוח קדשם, שעתידה תורה שתשתכח מישראל מחמת גודל שפלות וחשכות הדור, אך זהו רק מצד חלק הנגלה שבתורה שהוא בבחינת גוף התורה, אבל רשב"י בעל הסוד שהאיר תבל ומלואה בחלק הנסתר שהיא נשמת התורה, הנה זכה להאיר על ידי נשמת התורה את גוף התורה שהוא חלק הנגלה שבתורה, עד שגם גוף התורה חלק הנגלה האיר באור הגדול של תורת הנסתר ועל ידי זה ביטל שכחת התורה מישראל, לכן

דוקא רשב"י בכח קדושתו ואור תורתו אמר: "חס ושלום שתשכח תורה מישראל".

חלק הנסתר שבתורה בבחינת לוחות ראשונות

ונראה להביא ראיה ברורה שהתנא רשב"י ביטל שכחת התורה מישראל על ידי חלק הנסתר שבתורה, על פי מאמר חז"ל (עירובין נד.): "מאי דכתיב חרות על הלוחות, אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל". והנה מבואר בדברי הרה"ק רבי חיים ויטאל זצ"ל (הקדמה לשער ההקדמות) כי חכמת הקבלה שרשה בלוחות הראשונות, וזה לשונו:

"נתבאר במאמר א' הזה, כי עון אדם הראשון בעץ הדעת טוב ורע, הוא שלא בחר להתעסק בעץ החיים שהיא חכמת הקבלה, וזהו עצמו עון הערב רב האומרים למשה (שמות כ יט) דַּבֵּר אֵתָּה עִמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה, בעץ הדעת טוב ורע, וְאֵל יִדְבַר עִמָּנוּ אֱלֹקִים פֶּן נָמוּת, בסתרי תורה, כסברת הטועים קצת בני תורה אשר בזמנינו זה המוציאים שם רע על חכמת האמת חיי עולם, ואומרים שכל מי שמתעסק בה ימות בקצרות שנים ח"ו, ולכן נשברו הלוחות הראשונות מסטרא דעץ החיים, ונתנו להם מסטרא דעץ הדעת טוב ורע".

ענין זה מבואר ביתר שאת בספר עץ הדעת טוב להרה"ק רבי חיים ויטאל זצ"ל (פר' חוקת):

"והענין הוא כי בצאת ישראל ממצרים, לא היו ראויין עדיין לעסוק בנשמת התורה ברזים ובסודותיה אלא בגופי תורה ובפשטים, וזה ענין הצור שבחורב בפרשת בשלח, כי שם חורב עתידה התורה להנתן, והתחיל הקב"ה אז לתת להם פשטי התורה... ואחר כך במתן תורה בלוחות ראשונות חשב לבאר להם כל התורה בסודותיה בשבעים פנים כנודע, וכשחטאו בעגל פרחו אותיות התורה בסוד הנשמה שלה ונשארו גופי תורה, וכשחזר לתת להם לוחות התורה שניות היו דרך פשט".

הרי מבואר בפירוש כי חלק הנסתר נשמת התורה הוא בבחינת לוחות הראשונות, מעתה כיון שעל ידי שבירת לוחות הראשונות נשתכחה תורה מישראל, הרי מובן מזה כי על ידי תורת הנסתר שהיא בבחינת לוחות ראשונות מתבטלת השכחה מישראל, לכן דוקא רשב"י שזכה להשיג תורת הנסתר כפי שלא השיג אדם מעולם, לו נאה לומר: "חס ושלום שתשתכח תורה מישראל", כי עורר אור התורה של לוחות הראשונות כדי לבטל שכחת התורה מישראל.

"אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות"

עתה נבוא לבאר מליצתו של רשב"י לרבו ר' עקיבא: "אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות". וצריך להבין מה ראה רשב"י על ככה לומר: אני אומר ליוחי אבא - יוח"י בלי א' ולא יוחא"י עם א'? נקדים מה שראיתי דבר נפלא בספר זכרון יוסף [מאת הרה"ק ר' יוסף שפירא רב הצעיר דבלאזוב זצ"ל הי"ד] (ל"ג בעומר ד"ה מה שנאמר) לבאר מה שמצינו בגמרא שלפעמים נקרא רשב"י בן יוחאי עם א' ולפעמים נקרא בן יוחי בלי א'. וביאר שם על פי מאמר חז"ל שהזכרנו: "כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל", ואילו רשב"י אמר: חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו".

יוחי
vs.
יוחאי

והנה כבר הזכרנו בשם התפארת שלמה שבפסוק עצמו רמוז שהתורה לא תשתכח בזכות רשב"י, שכן: "כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זֵרַעַי וְסוֹפֵי תִיבוֹת יוֹחֵאִי, כִּי עַל יְדֵי זֵרַעוֹ שֶׁל יוֹחֵאִי שֶׁהוּא רֶשֶׁב"י תִּתְבַטֵּל שִׁכְחַת הַתּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל. לְפִי זֶה אוֹמֵר הַזְּכוֹרֹן יוֹסֵף, כִּי מִתְחִילָה כִּשְׁחִשְׁבוּ הַחֲכָמִים שֶׁתִּשְׁכַּח הַתּוֹרָה ח"ו, כִּי אִז הָרִי זֶה כֵּאִילוֹ חֲסִירָה תִיבֵת "לֹא" מִפְּסוֹק זֶה כֵּאִילוֹ כֶּתוּב: כִּי תִשְׁכַּח מִפִּי זֵרַעַי וְסוֹפֵי תִיבוֹת יוֹחֵאִי. אֲבָל לְאַחַר שֶׁחִידֵשׁ רֶשֶׁב"י ח"ו שֶׁתִּשְׁכַּח תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא תִשְׁכַּח מִפִּי זֵרַעוֹ", אִם כֵּן הַסּוֹפֵי תִיבוֹת הֵם יוֹחֵאִי עִם א', וְשֶׁפִּיר מֵאִז וְהֵלָא נִקְרָא שְׁמוֹ בִּישְׂרָאֵל רַבִּי שֶׁמַּעוֹן בֶּן יוֹחֵאִי".

ויש להוסיף תבלין על דבריו המתוקים, לפי מה שנתבאר כי רשב"י זכה לבטל שכחת התורה מישראל על ידי האור הגדול של תורת הנסתר, מעתה יש לומר כי כל זמן שעדיין לא זכה לתורת הנסתר במדה כזו שיוכל לבטל שכחת התורה לישראל, כי אז הרי יש חשש

שתשכח ח"ו תורה מישראל וכאילו חסירה תיבת "לא", ואז סופי תיבות של כ"י תשכח מפ"י זרע"ו הוא יוח"י ולכן נקרא ר' שמעון בן יוחי בלי א', אבל אחרי שזכה לתורת הנסתר עד כדי כך שביטל שכחת התורה מישראל, הנה אז: כ"י ל"א תשכ"ח מפ"י זרע"ו סופי תיבות יוחא"י ומאז נקרא שמו ר' שמעון בן יוחאי עם א'.

והנה ידוע גודל השגת התנא הקדוש רבי עקיבא בחכמת הנסתר, כמו שמצינו בגמרא (חגיגה יד:): "תנו רבנן, ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן בן עזאי ובן זומא אחר ורבי עקיבא... בן עזאי הציץ ומת... בן זומא הציץ ונפגע... אחר קיצץ בנטיעות... רבי עקיבא יצא בשלום". וכתב המהרש"א בחידושי אגדות שמצא בספר ישן: "נכנסו לפרדס החכמה והיא חכמת אלקות". וכן מצינו בזוהר הקדוש (פר' פנחס רל): "כשהיה ר' עקיבא דורש במעשה מרכבה ירדה אש מן השמים וסבבה האילנות, והיו מתקבצין מלאכי השרת כבמזמוטי חתן וכלה".

עוד בזוהר (שם): "כד הוה פתח רבי עקיבא במעשה מרכבה, פומיה הוה סינן וקלא הוה סולם דביה מלאכין סלקין ונחתין". פירוש, כשהיה רבי עקיבא דורש במעשה מרכבה, היה פיו כהר סיני וקולו כסולם שבו מלאכים עולים ויורדים". נוכל להבין מזה כי רשב"י שהיה תלמידו של רבי עקיבא קיבל ממנו לא רק חלק הנגלה שבתורה, אלא גם חלק הנסתר מעשה מרכבה שרבי עקיבא היה כל כך בקי בהם, כמו שמצינו בגמרא (מנחות כט:): שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. [ועיין לעיל כי תורת הנסתר שרשה בשער הנ' מנ' שערי בינה, שרבי עקיבא זכה להשיגו בעודו בחיים וממנו קיבל רשב"י תלמידו תורת הנסתר, וזכה אחר כך לגלותם בעולם על ידי החבריא קדישא].

מעתה יאיר לנו להבין רמיזא דחכמותא של רשב"י, כי כשראה שרבי עקיבא לא הסכים ללמדו תורה כדי שלא להכניסו בסכנה, ביקש להוכיחו שהחובה מוטלת עליו ללמדו תורת הנסתר כדי שלא תשתכח תורה מישראל, לכן אמר לו במתק לשונו: "אם אין אתה מלמדני" תורת הנסתר הרי לא אוכל לבטל שכחת התורה מישראל, ואז "אני אומר ליוחי אבא" - יוח"י דייקא בלי א', "ומוסרך למלכות", שימסרך למלכות שמים שאין אתה מקיים רצון ה', כי בתורה כתיב: כ"י ל"א תשכ"ח מפ"י זרע"ו סופי תיבות יוחא"י עם א', ואם אין אתה מלמדני

תורת הנסתר ותשתכח תורה מישראל כאילו חסירה תיבת "לא", ואז כ"י תשכ"ח מפ"י זרע"ו. סופי תיבות יוח"י בלי א'. ר' עקיבא הבין עומק דברי תלמידו רשב"י והסכים ללמדו תורת הנסתר.

טענת המלאכים לא לתת תורה לאדם שיש לו שכחה

נמצינו למדים מכל זה, כי לולי זכות רשב"י היה מתקיים ח"ו מה שראו רבותינו שבכרם יבנה ברוח קדשם עתידה תורה שתשכח מישראל. על פי האמור יפתח לנו פתח להבין קיטרוג המלאכים בשעת מתן תורה (שבת פח:):

"בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו, חמדה גנוזה שגנוזה לך תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, "מה אנוש כי תזכרנו, ובן אדם כי תפקדנו, ה" אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, "אשר תנה הודך על השמים".

ויש לפרש טענת המלאכים, על פי הידוע גודל חומרת עון שכחת התורה, כמו ששנינו במשנה (אבות פ"ג מ"ח): "רבי מאיר אומר, כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך". וכן שנינו בגמרא (מנחות צט:):

"אמר ריש לקיש, כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו, שנאמר^{ד' ג' ו' ז' ח' ט' י' י"א י"ב י"ג י"ד י"ה י"ו י"ז י"ח י"ט} השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים... כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. רבינא אמר, השמר ופן [השמר לך פן תשכח] שני לאוין נינהו. רב נחמן בר יצחק אמר, בשלשה לאוין שנאמר השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים".

זהו שטענו המלאכים: "מה אנוש כי תזכרנו", הלא השכחה מצויה אצלו, כמו שהביא בייטב פנים (חנוכה אות א) על התפלה (שחרית שבת ובמקהלות): "ש'כן ח'יובת ב'ל ה'יצורים ראשי תיבות שכח"ה, אם כן מה אנוש כי תזכרנו לתת לו את התורה, הלא ישנו חשש של רבותינו

שבכרם יבנה שעתידה תורה שתשתכח מישראל, ועדיף לתת את התורה למלאכים שאין השכחה מצויה אצלם. וזהו שרמזו: "מה אנוש כי תזכרנו" - תזכרנו דייקא, הלא הוא עלול לשכוח אותך ומה לך כי תזכרנו. ויש להוסיף שהמלאכים באו בטענה זו גם למשה עצמו באמרם: "מה לילוד אשה בינינו", שהרי משה עצמו יגרום לשכחת התורה על ידי שבירת הלוחות הראשונות, כמאמרם: "אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל".

מעתה יש לומר כי מטעם זה כשעלה משה למרום, נתעבר עם נשמת רשב"י שהאיר בעולם אור תורת הנסתר וביטל על ידי זה שכחת התורה מישראל, כנרמז בסופי תיבות: כ"י ל"א תשכ"ח מפ"י זרע"ו - יוחא"י, שזרעו רשב"י יבטל שכחת התורה מישראל, ובכך ניצח משה את המלאכים שקטרגו על מתן תורה לישראל מחשש שכחה. הנה כי כן יתבאר היטב רמז האריז"ל: "עלית למרום שבית שב"י, ראשי תיבות ש'מעון ב'ן יוחאי, כי כשעלה משה למרום שבה את התורה מהמלאכים, בזכות שב"י הוא רבי ש'מעון ב'ן יוחאי אשר גזר אומר: "חס ושלום שתשתכח תורה מישראל".

בראשי"ת א"ז ת'ורת ר'בי ש'מעון ב'ן יוחאי

ועתה בא וראה נפלאות מחשבות הקב"ה מסבב כל הסיבות, שדוקא רשב"י זכה לבטל שכחת התורה מישראל, שהרי כבר הזכרנו דברי האריז"ל: "כי הרשב"י עליו השלום היה ניצוץ ממש רבינו ע"ה". הנה כי כן מכיון שמשה רבינו גרם שכחת התורה לישראל על ידי שבירת הלוחות, בא רשב"י שהיה בו ניצוץ משה רבינו ותיקן ענין זה על ידי שביטל שכחת התורה מישראל. יומתק לפרש' בזה סמיכות סיום התורה לתחילתה: "ולכל ה"ד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, בראשית". נקדים מה שכתב באגרא דכלה (צירופי בראשית אות נה): "בראשי"ת יצורף א"ת רשב"י ראשי תיבות א"ז ת'ורת ר'בי ש'מעון ב'ן יוחאי".

והנה על פסוק: "ולכל ה"ד החזקה", פירש רש"י: "שקבל את התורה בלוחות בידיו". "אשר עשה משה לעיני כל ישראל", פירש רש"י: "שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר (דברים ט יז) "וַאֲשַׁכְּרֶם לעיניכם", והסכימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר (שמות לד א) "אשר

שברת, יישר כחך ששברת". וקשה כיון שעל ידי שבירת הלוחות ירדה שכחת התורה, הרי חזרה טענת המלאכים: "מה אנוש כי תזכרנו", הלא יש חשש של רבותינו בכרם יבנה: "עתידה תורה שתשתכח מישראל". על זה מתרץ הכתוב: בראשי"ת נוטריקון איור תורת ר'בי ש'מעון ב'ר יוחאי שהיה ניצוץ משה. נמצא כי משה עצמו בהתלבשו ברשב"י גזר אומר בכח אור תורתו: "חס ושלום שתשתכח תורה מישראל", ונתבטלה טענת המלאכים ובזכותו קיבלו ישראל את התורה.

בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך

כעת נבוא לבאר דברי הפייטן: "בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך". ונראה שהכוונה בזה על גמרא מפורשת (הוריות יג:): "אמר רבי יוחנן, כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה, כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה". ויש לומר הכוונה בזה, כי זית שהוא חלק החיצון של הפרי רומז על נגלות התורה שהיא בבחינת הגוף של התורה, ואילו שמן זית שהוא הפנימי שבתוך הזית רומז על סתרי תורה שהיא נשמת התורה. וזהו שרמז רבי יוחנן במתק לשוננו, כי הזית עצמו שהוא נגלות התורה בלי תורת הנסתר קשה לשכחה, שהרי משום כך אמרו רבותינו שבכרם יבנה עתידה תורה שתשכח מישראל, אבל שמן זית שהוא כנגד תורת הנסתר טוב לזכרון, שהרי רשב"י ביטל בכח אור תורת הנסתר שכחת התורה מישראל.

אמור מעתה מכיון שזכה רשב"י בקדושת תורת הנסתר לבטל שכחת התורה מישראל, וביטל בכך מה שראו חבריו בכרם יבנה ברוח קדשם שעתידה תורה שתשתכח מישראל. נמצא שרשב"י הוא בבחינת שמן זית שהוא כנגד פנימיות התורה שמבטל את השכחה. זהו פירוש הפיוט: "בר יוחאי נמשחת אשריך שמן ששון מחבריך", על ידי אור תורת הנסתר נמשחת "שמן ששון" שיש בו סגולה לבטל את השכחה, יותר מחבריך שאמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל.

על פי האמור יש לתת טעם לשבח מה שהזכיר הפייטן את רשב"י בתואר "בר יוחאי", הן אמת כי מצינו שאליהו הנביא כינה אותו כן, כמבואר בגמרא (שבת לג:): "אתא אליהו וקם אפיתחא דמערתא, אמר מאן לודעיה לבר יוחאי". אך גם על אליהו יש לשאול, מה ראה שלא